

Socijalni pomenki.

(Piše dr. Ivan Ev. Krek.)

(Dalje.)

Socijalizem na Francoskem. Če hočemo točno spoznati razvoj socijalskega gibanja na Francoskem, moramo seči daleč nazaj — do Rousseaua. Tega moža ideje so vskalile ob francoski revoluciji; iz njih je zajel Babeuf — prvi jasni komuniški teoretik — za njene dobe svoja načela, ki so se obnovila po znani julijevi revoluciji leta 1830. O vsem tem smo pa nekaj na platnicah, nekaj v listu samem že obširno pisali. Blagohotni bravec naj si torej sam ondokaj poišče potrebnih podatkov, da bo mogel umevati nadaljno socijalsko zgodovino na Francoskem. (Glej letnik 1897., št. 20. in dalje.)

Doba meščanskega kralja Ljudevita Filipa, ki je ob julijevi revoluciji zasedel francoski prestol, je bila jako ugodna socijalskim in komuniškim agitacijam. Kralj ni imel sam nobene moči in je mislil, da se vzdrži s tem, da se bo laskal srednjim stanovom. Ti so pač v nekoliko izrabili njegove slabosti, a pri tem so sebi in kralju odbili nižje, delavsko ljudstvo. To je bilo vedno bolj nezadovoljno. Ni čuda! Agitatorji so mu neprenehoma trobili v uho: Ti si ustvarilo prvo veliko revolucijo, a prišli so drugi in so poželi, kar si ti vsejalo. Ti si tudi uprizorilo drugo revolucijo, a tudi njene sadove so ti drugi požrli. — Brezдно med proletarskimi in grajanskimi stanovi se je vsled tega vedno večalo in ob tem času so imeli socijalski razširjevalci lahko delo. Kako zmešane so bile tedanje razmere, nam najbolj spričujejo neštivilni mali upori, stavke in napadi na kralja in druge višje osebe. Razsodni možje so že tedaj videli, da so ti pojavi med seboj zvezani, da imajo za svoj temelj neki skupen načrt, neko skupno idejo. Po atentatu na kralja dné 13. kimavca l. 1841. je zapisal Rossi te-le besede: „V

velikem strahu so vprašali, ali niso vsi ti napadi na javni mir, ti boji, ki so več nego jedno mesto napojili s krvjo, in atentat dné 13. kimavca pojavi samo jednega vzroka; ali niso prizori samo jedne drame; ali se ne more v tem spoznavati jedna sama misel, jedna ogromna organizacija, napoved bojev, s katerimi hočejo na vsak način uničiti monarhijo, last, socijalni red.“¹

Ne moremo sicer tedaj še govoriti o jedni socijalski stranki, pač pa o jedni ideji. Gibanje se je valilo po raznih strugah. Nepregledna vrsta tajnih društev je širila ogenj nezadovoljnosti in nanašala gorivo za novo revolucijo po celem Francoskem tako zvito in spretno, da jim policija ni mogla do živega. Poleg njih so nastopali skrajno radikalni privrženci Babeufove šole, popolni ateisti in materijalisti. Živahno so razširjali svoje nazore tudi Cabetovci in Fourierovci. Vse te stranke so izdajale nebrojno časopisov, knjižic in lističev. Ne samo delavci, marveč tudi posamniki izmed drugih stanov so se tako navzemali socijalskih idej. Besede „združevanje“, „organizacija dela“ so čarobno vplivale v javnosti. Lahko je torej umljivo, da so tudi pesniki vedno bolj plavali s tem splošnim tokom. Opisavali so razkošje in bičali bogatine; pretresljivo so slikali revščino, slavili enakost in bratstvo in proklinjali vsako nasilje. Že Lamar-tine udarja večkrat ob to struno; še živejše pa Victor Hugo in Béranger. Za vzgled navajamo tu jedno takrat najrazširjenjših pesmi, Pierre Duponta „Delavsko pesem“:

Petelin prvič se zglesi,
in že se naša luč posveti;
trpljenje staro se znóví,
in kladivo prične grmeti.
Za plačo negotovo večno
na zemlji ginemo nesrečno.

¹ „Handbuch des Socialismus“, o. c. str. 217, 216.

Že jutri pride glad mordà,
in starost? Grozna in temná!
Ljubimo se zvestó, gorkó!
Če meči žvenketajo k bitvi,
če bliža čas se pomiritvi,
združnó, krepkó
napijajmo sveta rešitvi!

Vrtinec hud in trda tla,
brez konca ž njima se borimo;
in kar zakladov krijeta
na dan jih s trdom mi valimo:
rudnine, demant v vedni tugi,
kar sejemo, požró nam drugi.
Ovce smo; drugi nas strižó
in z našo se krasé volnó.
Ljubimo se zvestó, gorkó!
Če meči žvenketajo k bitvi itd.

Kaj nam prinaša silni boj,
kaj žalji naših rok nešteti,
kam teče naš pekoči znoj?
Le stroji rabni smo na sveti.
Bogatcem zidamo gradove,
razkošja, lišpe vedno nove.
Ko pa bučela dá strdí,
se proč spodí, se umorí.
Ljubimo se zvestó, gorkó! itd.

Od naših se ženà redí
slabotno, blede tuje dete.
Dorastlo komaj, pa vskipí
in zaničuje naše čete.
Razbita grajska je krivica,
ne plače več pred njo devica.
A posušilo je zlato
poštenje in mladost čistó.
Ljubimo se zvestó, gorkó! itd.

Pod streho mrzlo in temno
kot tat se žalostno tiščimo.
V solzah nebrojnih tam trpko
življenja dolgo noč bedimo.
A solnce tudi nas bi grelo,
in v sencí dobro nam bi delo.
Gorkà je tudi naša kri,
gorkejša ni bogatcev ní.
Ljubimo se zvestó, gorkó! itd.

Večkrat smo vdali se slepó,
s krvjo smo drugim tla gnojili
in s svojo smrtjo smo tako
tiranstvo staro obnovili.
Krví, moči je naše škoda,
ljubezni čakajmo prihoda.
Ljubezen novi svet rodi
in kmalu, kmalu se vzbudi.
Ljubimo se zvestó, gorkó!

Taka pesem je imela neizmerno vpliva. O „bolnem času“ tožijo do mala vsi pesniki tiste dobe. In za njimi ponavljajo ravno to misel pevci po ulicah, po gostilnah, po zabaviščih. Izmed delavcev samih nastopajo možje, ki v nespretni obliki in surovih besedah ponavljajo to, kar je takrat razglašala vsa javnost. Izmed njih imenujemo: Lachambeaudiea, Wirgarda, Boissya, Savinien Lapointa. Pridružujejo se jim pisatelji: novelisti, romanopisci, dramatik, časniki. Po svojih nenravnih opolzlostih zloglasni Eugen Sue je v tem zmislu napisal svoje „Pariške tajnosti“. — George Sand, duhovita, a naravno propala pisateljica, je izdala imenovanega duha polne romane: „Prijateljica Lamennaisova“, „P. Leroux“. — F. Pyat je izdal spise: „Pariški cunjar“, „Izobčenčeva pisma“. — Alf. Esquiros „Ljudski evangelij“, „Neumne device“ in več drugih. Celó princa Napoleona, kasnejšega cesarja, je prevzel ta splošni duh. V knjigi: „Kako naj se odstrani revščina — Extinction du paupérisme“ razvija načrt, naj se prepusté neobdelana zemljišča delavskim zadrugam, da jih z državno podporo zboljšajo in si tako ustanové temelj bodočemu blagostanju.

Ljudevit Filip ni razumel tega gibanja; njegova vlada tudi ne. Ko so predložili delavci „peticijo dela“ zbornici, so se ji smejali ministri z zbornično večino vred. V tej peticiji so zahtevali, naj se ustanové zakoni v delavsko varstvo in naj se postavno utemelji delavsko združevanje. Zgodilo se pa ni nič drugega, nego da se je dné 22. sušca l. 1841 izdal zakon o delavskih razsodiščih in proti otroškemu delu v tvornicah, ki je pa ostal brez vpliva.

V izpopolnitev kratkega obrisa iz te dobe navajamo tudi par vzgledov iz Bérangera, ki je bil brez dvojbe takrat najpopularnejši pesnik. Vzlasti v Parizu so se povsod — po ulicah in gostilnah — slišale njegove pesmi, zložene v pristnem narodnem duhu, polne duhovitih misli, pa tudi tiste podlosti in tistega cinizma, ki sta se takrat šopirila v vsi francoski javnosti. Ljudstvo se jih je